Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2003_2_18.pdf | DOST. 26/04/24 7.50

ODGOVOR NA PRISPEVEK J. TOPORIŠIČA
Z ZDRUŽENIMI MOČMI NAD NOVI SLOVENSKI PRAVOPIS

Na kritiko Jožeta Toporišiča, ki jo je naslovil na udeležence poletneg seminarja, se mi zdi smiselno odgovarjati le zato, ker bi rada natančneje pojasnila svoja stališča. Kot zgled za pinjinski zapis v slovarskem (!), ne uvodnem delu navajam *Deng Xiaoping*, J. Toporišič pa me vodi na str. 193–194, o kateri sploh ne govorim in s katere sem tudi sama razbrala poslovenjeni zapis, ki pa v slovarskem delu na str. 457 ni realiziran. Neskladje je mogoče zaslediti med *Nandźingom*, *Šandungom* in *Bejdźingom* v Pravilih in *Nankingom*, *Šantungom* in *Pekingom* v Slovarju; če nič drugega, je slabo dajti enake zglede za poslovenjeni zapis in podomačeno obliko. Govorim o netipični nenaglašeni končnici *-o* moških samostalnikov tipa *Sillitoe* in *Marlborough* in navajam, da ju v rabi podaljšujemo z *-j-*. J. Toporišiču se to ne zdi primerno, zato bi naglas po zgledu *Crusoe* iz čl. 781 premaknil na končnico *[krusó]* in potem bi to sistemsko podaljševal z *-j-*, češ da »podobno premikanje naglasa zaradi oblikoslovja v knjižni slovenščini ni nič nenavadnega«, in navaja zgleda *Paraná* in *Moskvá*, ki da sta se spremenila v *Parána* in *Móskva*. *Móskva* že davno tega, *Paraná* pa v SP 2001 na str. 1078 ostaja *Paraná* s pregibanjem *Parané* (!), česar ne SP 2001 ne slovnica za prevzete besede ne predvidevata. Prvič je analogija z ženskimi oblikami slaba, drugič je premik naglasa s končnice (in ne obratno!) tako ali tako dovolj pogost pojav v našem jeziku in tretjič se je premik naglasa v primeru *Crusoe* zgodil v SP 2001, ne pa v rabi, saj ga SP 1962 še navaja kot *[krúso]* in pregiba kot *Crusoeja [krúsoja]*, kar se tudi meni zdi čisto primerna oblika za samostalnike z netipično končnico, zapisano z več črkami, kot je to primer pri zgledu *Sillitoe [sílito] Sillitoeja [sílitoja]* ali *Marlborough [mólboro] Marlborougha [mólboroja]*. Mislim, da je Toporišičev predlog o premiku naglasa zaradi zasilne anlogije še mnogo manj primeren kot moj o podaljšani osnovi z izpričanim podobnim zgledom.

Ker sem se v svojem članku Normiranje polcitatnih lastnih imen v SP 2001 preglednice v čl. 1128 lahko le dotaknila, naj zdaj natančneje pojasnim, kaj vse bi se dalo izboljšati, ne da bi si po nepotrebnem sposojali črke pri Poljakih in Hrvatih.

SP 2001 si je prizadeval slediti načelu, da bi se v čim večji možni meri izognil enakim ustreznikom, zato si je za poslovenjeni zapis pinjina izposodil tuje črke *(ć, ś, z, ü)*, česar ni naredil pri nobenem drugem prečrkovanju iz nelatiničnih pisav; aspiracijo je zanemaril in si, da bi razlikoval med *[c']*, zapisanim v pinjinu s *c*, in *[c]*, zapisanim z *z*, za slednjega zamislil zapis z dvočrkjem *dz*. Upošteval je spremembo pinjinskega *-ong* v poslovenjeni *-ung*, pri drugih (npr. *-ian -[jen]*) izgovora ni upošteval (gl. preglednici 1, 2). Preglednico je sestavil po abecednem zaporedju črk za samoglasnike in soglasnike ter samo- in soglasniške skupine, s katero si uporabnik le stežka pomaga, saj mora oboje sam kombinirati. (Mimogrede: pomanjkljive so tudi druge preglednice za prečrkovanje iz nelatiničnih pisav.)

Po mojem prečrkovanje v čl. 1128 ni ustrezno. Po zgledu Dudna (Duden 1990: 99–102) in hrvaškega pravopisa (Anić-Silić 2001: 187–191) je treba sestaviti preglednico po pinjinskih zlogih s poslovenjenimi ustrezniki. Zaradi narave našega jezika in črkopisa ne moremo povsem slediti ne enemu ne drugemu zgledu (oba si seveda

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2003_2_18.pdf | DOST. 26/04/24 7.50

pomagata s približki), lahko pa ju uporabimo za primerjavo (v preglednicah 1 in 2 Duden in HP 2001) in poiščemo nekatere nove rešitve (v preglednicah 1, 2 in 3 Predlog). Ustrezniki naj bi se čim bolj približali izgovarjavi. Ker v slovenščini ne poznamo ne mehkega *ć* in *ś* ne aspiriranih glasov, bi prvima dvema ustrezala naš *č* in *š*, druge pa bi ponazorili s *h* ob naših črkah. To bi bilo potrebno, da ne bi dobili preveč enakih ustreznikov. Kot je razvidno iz preglednice 1, iz *ch [č']* in *q [ć'], j [ć]* in *zh [č]* ter *sh [š]* in *x [ś]* sicer dobimo pri poslovenjenju po dvakrat *čh*, *č* in *š*, kar je še vedno zadovoljivo, saj podvojenih ustreznikov ni veliko: *ji + zhi = či, ju + zhu =ču, jun + zhun = čuen; chi + qi = čhi, chin + qin = čhin, chu + qu = čhu, chuan + quan = čhuan; xi = shi = ši, xu + shu = šu, xuan + suan = šuan, xun + shun = šun*. Črki *w* in *y* prečrkujemo z *v* in *j*. Sinologi (Mlakar-Bekeš-Saje 2002: 35–43) »za manj zahtevna besedila« predlagajo »transkripcijo, ki bi verneje odražala kitajski glasovni sistem«, pri čemer naj bi »res uporabljali samo črke slovenske abecede«. Njihov predlog, ki ima gotovo tudi dobre plati, temelji na izbiri *j* za označevanje mehčanih glasov (razvidno iz preglednice 1) in zanemaritvi aspiracije (preglednica 2) ter na odsvetovanju zapisa *i* z *j* v vseh položajih, ohranitvi *r [ž]* kot *r* , končnega *-iu*, *-ou* kot *-iu*, *-ou* (ne *-jov*, *-ov*) in zamenjavi *ü* z *ju* (tretja preglednica). Ker sinologi niso popisali vseh zlogov, niso mogli opaziti problemov (npr. *xiang* bi po njihovem rezultiral v *šjiang*, kar bi Slovenec izgovarjal dvozložno kot *[šjijáng-]* namesto pričakovanega zapisa in izgovora enega zloga *šjang*). Skratka: njihov predlog (in sprva tudi moj) se večinoma bolj nagiba k branju po pinjinskem zapisu (izjema so priporniki in zlitniki) kot korektnem zapisu po izgovoru.

Pinjin	Izgovor	SP 2001	HP 2001	Duden	Sinologi	Predlog
ch	č'	č	čh, tudi č	č	č	**čh**
q	ć'	ć	ćh, tudi ć	ts	čj	**čh**
j	ć	dz	ć, tudi đ	dz	džj	**č**
zh	č	dž	č, tudi dž	dž	dž	**č**
sh	š	š	š	š	š	**š**
x	ś	ś	sj	c	šj	**š**
z	c	c	c, tudi dz	ts [dza]	dz	**c**
c	c'	c	ch, tudi c	ts'	c	**ch**

Preglednica 1: Primerjava zapisov šumevcev in sičnika *c*.

Ker kitajščina nima opozicije zvenečega proti nezvenečemu zaporniku, pač pa opozicijo navadni zapornik proti aspiriranemu zaporniku, lahko za razlikovalno vlogo (tako kot zgoraj) uporabimo *h*.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2003_2_18.pdf | DOST. 26/04/24 7.50

Pinjin	Izgovor	SP 2001	HP 2001	Duden	Sinologi	Predlog
b	p	b	p, tudi b	[ba]	b	**p**
p	p'	p	ph, tudi p	p'	p	**ph**
d	t	d	t, tudi d	t [d]	d	**t**
t	t'	t	th, tudi t	t'	t	**th**
g	k	g	k, tudi g	k [g]	g	**k**
k	k'	k	kh, tudi k	k'	k	**kh**

Preglednica 2: Primerjava zapisov zapornikov.

Različice zapisov, ki jih ponuja SP 2001 pri kombinaciji *u* + samoglasnik, bi opustili, saj se ji tudi pri *-ua-* in *-ue* v kombinaciji z *y*, torej *yuan* in *yue* (poslovenjeno *juan* in *jue*), zaradi težav z izgovorom ne moremo izogniti. Torej bi bili tudi *-ua-*, *-ui* in *-uo* kar *-ua-*, *-uej* in *-uo* (v tej kombinaciji se spremeni tudi *i*) in *-uo*. Tako bi se izognili dvojnicam, ki jih v podobnih primerih navaja SP 2001 (npr. *Kváj/Kuáj* = *Kuáj*). Izglasni *-ou -[ou̯]* bi pisali, kot je v pravopisu že navedeno, tj. z *-ov*. Za *-iu* SP 2001 ponuja *-ju* (enako HP 2001) ali *-iu*. Ob upoštevanju izgovora bi bil pravilen *-jov*.

Ostane samo še *ü*. V pinjinu se *ü [y]* (poslovenjeno *[i]*) pojavlja redko. V SP 2001 je naveden zgled *Lüshun* = *Lüšun*, v Velikem splošnem leksikonu npr. *Lüda [lída]*. Če prevzamemo *ü* kot *i*, potem dobimo za zloga *lü* in *li* ter *nü* in *ni* enaka usteznika, tj. *li* in *ni*. Če ju prevzamemo kot *u*, potem ne razlikujemo med zlogoma *lü* in *lu* ter *nü* in *nu* (HP 2001 ponuja za *lü* = *luj*, za *nü* = *nuj*, za *nüe* = *nue*), za silo bi bilo mogoče sprejeti predlogov sinologov *ju*. Skladen z že navedenimi načeli bi bil *i*.

Pri iskanju rešitev za prečrkovanje sem se posvetovala s primerjalnim jezikoslovcem Igorjem Kafolom, ki se bolj od sinologov podobno kot Hrvati zavzema za prevzem zlogov po izgovoru. Šele na podlagi njegovega preučevanja glasovnih zakonitosti kitajščine in predlogov o poslovenjenju določenih glasov je bilo mogoče sestaviti končno preglednico, ki povzema tudi vsa v članku razložena dejstva.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2003_2_18.pdf | DOST. 26/04/24 7.50

Pinjinski zapis	SP 2001	Sinologi	Predlog
a	a	a	**a**
-ai	aj	ai	**-aj**
an	–	an	**–**
ang	–	ang	**–**
-ao	ao	ao	**-ao**
e	e	e	**e**
-ei	ej	ei	**-ej**
en	–	en	**–**
eng	–	eng	**–**
i	i	i*	**i**
-ia	ja	ia	**-ja**
-iao	jao	iao	**-jao**
-ian	–	ien	**-jen**
-ie	je	ie	**-je**
iou	–	iou	**–**
-iu	ju/iu	–	**-jov**
o	o	o	**o**
-ong	ung	ung	**-ung**
iong	–	iung	**–**
-ou	ov	ou	**-ov**
u	u	u	**u**
-ü*	ü	ju	**-i**
-ua-	va/ua	ua	~~-va-~~ = **-ua-**
-ue	–	–	**-ue**
üe	–	jue	**–**
uan	–	uan**	**–**
uang	–	uang	**–**
-üan*	=	–	**-ian**
-uai	vaj/uaj	uai	~~-vaj~~ = **-uaj**
-ui	vi/ui	uei	~~-vej~~ = **-uej**
-un	–	–	~~-ven~~ = **-uen**
-uo	vo/uo	uo	~~-vo~~ = **-uo**

Preglednica 3: Primerjava zapisov samoglasnikov ter samoglasniških in samoglasniško-soglasniških skupin.

* »Varianta: ø za soglasniki c, s, z, ch, sh, zh.« (Mlakar-Bekeš-Saje 2002: 42)

** »uen za palataliziranimi soglasniki j, q in x« (Mlakar-Bekeš-Saje 2002: 42).

Opomba: V Preglednici 3 so poudarjene črkovne kombinacije, ki jih v SP 2001 bodisi ni bodisi so različne od novega predloga, prečrtane so možne različice, z zvezdico pa je označen *ü* (v preglednici 4), ki se v zlogih le redko pojavlja.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2003_2_18.pdf | DOST. 26/04/24 7.50

a	a	**che**	če	**fang**	fang	**huo**	huo
ai	aj	**chen**	čen	**fei**	fej	**ji**	či
an	an	**cheng**	čeng	**fen**	fen	**jia**	čja
ang	ang	**chi**	či	**feng**	feng	**jian**	čjen
ao	ao	**chin**	čin	**fo**	fo	**jiang**	čjang
ba	pa	**chong**	čung	**fou**	fov	**jiao**	čjao
bai	paj	**chou**	čov	**fu**	fu	**jie**	čje
ban	pan	**chu**	ču	**ga**	ka	**jin**	čin
bang	pang	**chua**	čua	**gai**	kaj	**jing**	čing
bao	pao	**chuai**	čuaj	**gan**	kan	**jiong**	čjung
bei	pej	**chuan**	čuan	**gang**	kang	**jiu**	čjov
ben	pen	**chuang**	čuang	**gao**	kao	**ju**	ču
beng	peng	**chui**	čuej	**ge**	ke	**juan**	čuan
bi	pi	**chun**	čuen	**gei**	kej	**jue**	čue
bian	pjen	**chuo**	čuo	**gen**	ken	**jun**	čuen
biao	pjao	**da**	ta	**geng**	keng	**ka**	kha
bie	pje	**dai**	taj	**gong**	kung	**kai**	khaj
bin	pin	**dan**	tan	**gou**	kov	**kan**	khan
bing	ping	**dang**	tang	**gu**	ku	**kang**	khang
bo	po	**dao**	tao	**gua**	kua	**kao**	khao
bu	pu	**de**	te	**guai**	kuaj	**ke**	khe
ca	cha	**dei**	tej	**guan**	kuan	**kei**	khej
cai	chaj	**den**	ten	**guang**	kuang	**ken**	khen
can	chan	**deng**	teng	**gui**	kuej	**keng**	kheng
cang	chang	**di**	ti	**gun**	kuen	**kong**	khung
cao	chao	**dian**	tjen	**guo**	kuo	**kou**	khov
ce	che	**diao**	tjao	**ha**	ha	**ku**	khu
cei	chej	**die**	tje	**hai**	haj	**kua**	khua
cen	chen	**ding**	ting	**han**	han	**kuai**	khuaj
ceng	cheng	**diu**	tjov	**hang**	hang	**kuan**	khuan
ci	chi	**dong**	tung	**hao**	hao	**kuang**	khuang
ciu	chjov	**dou**	tov	**he**	he	**kui**	khuej
cong	chung	**du**	tu	**hei**	hej	**kun**	khuen
cou	chov	**duan**	tuan	**hen**	hen	**kuo**	khuo
cu	chu	**dui**	tuej	**heng**	heng	**la**	la
cuan	chuan	**dun**	tuen	**hong**	hung	**lai**	laj
cui	chuej	**duo**	tuo	**hou**	hov	**lan**	lan
cun	chuen	**e**	e	**hu**	hu	**lang**	lang
cuo	chuo	**ei**	ej	**hua**	hua	**lao**	lao
cha	ča	**en**	en	**huai**	huaj	**le**	le
chai	čaj	**eng**	eng	**huan**	huan	**lei**	lej
chan	čan	**er**	er	**huang**	huang	**leng**	leng
chang	čang	**fa**	fa	**hui**	huej	**li**	li
chao	čao	**fan**	fan	**hun**	huen	**lia**	lja

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2003_2_18.pdf | DOST. 26/04/24 7.50

lian	ljen	**nen**	nen	**qin**	čhin	**shao**	šao
liang	ljang	**neng**	neng	**qing**	čhing	**she**	še
liao	ljao	**ni**	ni	**qiong**	čhjung	**shei**	šej
lie	lje	**nia**	nja	**qiu**	čhjov	**shen**	šen
lin	lin	**nian**	njen	**qu**	čhu	**sheng**	šeng
ling	ling	**niang**	njang	**quan**	čhuan	**shi**	ši
liu	ljov	**niao**	njao	**que**	čhue	**shou**	šov
long	lung	**nie**	nje	**qun**	čhuen	**shu**	šu
lou	lov	**nin**	nin	**ran**	žan	**shua**	šua
lu	lu	**ning**	ning	**rang**	žang	**shuai**	šuaj
lü	li	**niu**	njov	**rao**	žao	**shuan**	šuan
luan	luan	**nong**	nung	**re**	že	**shuang**	šuang
lüan*	lian	**nou**	nov	**ren**	žen	**shui**	šuej
lue	lue	**nu**	nu	**reng**	ženg	**shun**	šuen
lüe*	li	**nü**	ni	**ri**	ži	**shuo**	šuo
lun	luen	**nuan**	nuan	**rong**	žung	**ta**	tha
lün*	lin	**nüe**	nie	**rou**	žov	**tai**	thaj
luo	luo	**nun**	nuen	**ru**	žu	**tan**	than
ma	ma	**nuo**	nuo	**rua**	žua	**tang**	thang
mai	maj	**o**	o	**ruan**	žuan	**tao**	thao
man	man	**ou**	ov	**rui**	žuej	**te**	the
mang	mang	**pa**	pha	**run**	žuen	**tei***	tej
mao	mao	**pai**	phaj	**ruo**	žuo	**teng**	theng
me	me	**pan**	phan	**sa**	sa	**ti**	thi
mei	mej	**pang**	phang	**sai**	saj	**tian**	thjen
men	men	**pao**	phao	**san**	san	**tiang**	thjang
meng	meng	**pei**	phej	**sang**	sang	**tiao**	thjao
mi	mi	**pen**	phen	**sao**	sao	**tie**	thje
mian	mjen	**peng**	pheng	**se**	se	**ting**	thing
miao	mjao	**pi**	phi	**sei**	sej	**tong**	thung
mie	mje	**pian**	phjen	**sen**	sen	**tou**	thov
min	min	**piao**	phjao	**seng**	seng	**tu**	thu
ming	ming	**pie**	phje	**si**	si	**tuan**	thuan
miu	mjov	**pin**	phin	**song**	sung	**tui**	thuej
mo	mo	**ping**	phing	**sou**	sov	**tun**	thuen
mou	mov	**po**	pho	**su**	su	**tuo**	thuo
mu	mu	**pou**	phov	**suan**	suan	**wa**	va
na	na	**pu**	phu	**sui**	suej	**wai**	vaj
nai	naj	**qi**	či	**sun**	suen	**wan**	van
nan	nan	**qia**	čhja	**suo**	suo	**wang**	vang
nang	nang	**qian**	čhjen	**sha**	ša	**wei**	vej
nao	nao	**qiang**	čhjang	**shai**	šaj	**wen**	ven
ne	ne	**qiao**	čhjao	**shan**	šan	**weng**	veng
nei	nej	**qie**	čhje	**shang**	šang	**wo**	vo

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2003_2_18.pdf | DOST. 26/04/24 7.50

wu	vu	**yang**	jang	**ze**	ce	**zhe**	če
xi	ši	**yao**	jao	**zei**	cej	**zhei**	čej
xia	šja	**ye**	je	**zen**	cen	**zhen**	čen
xian	šjen	**yi**	ji	**zeng**	ceng	**zheng**	čeng
xiang	šjang	**yin**	jin	**zi**	ci	**zhi**	či
xiao	šjao	**ying**	jing	**zong**	cung	**zhong**	čung
xie	šje	**yong**	jung	**zou**	cov	**zhou**	čov
xin	šin	**you**	jov	**zu**	cu	**zhu**	ču
xing	šing	**yu**	ju	**zuan**	cuan	**zhua**	ču
xiong	šjung	**yuan**	juan	**zui**	cuej	**zhuai**	čuaj
xiu	šjov	**yue**	jue	**zun**	cuen	**zhuan**	čuan
xu	šu	**yun**	juen	**zuo**	cuo	**zhuang**	čuang
xuan	šuan	**za**	ca	**zha**	ča	**zhui**	čuej
xue	šue	**zai**	caj	**zhai**	čaj	**zhun**	čuen
xun	šuen	**zan**	can	**zhan**	čan	**zhuo**	čuo
ya	ja	**zang**	cang	**zhang**	čang		
yan	jen	**zao**	cao	**zhao**	čao		

Preglednica 4: Zlogi v pinjinu (polkrepki) in poslovenjeni ustrezniki.

Literatura

Anić, V., Silić, J., 2001: *Pravopis hrvatskoga jezika.* Zagreb: Novi Liber.

Duden Aussprachewörterbuch, Wörterbuch der deutschen Standardaussprache, [3]1990. Mannheim–Leipzig–Wien–Zürich: Dudenverlag (zv. 6).

Mlakar, B., Bekeš, A., Saje, M., 2002: Predlog slovenske transkripcije kitajskega jezika. *Azijske in afriške študije* VI/2.

Slovenski pravopis, 1962. Ljubljana: SAZU in Državna založba Slovenije.

Slovenski pravopis, 2001. Ljubljana: SAZU in ZRC SAZU.

Veliki splošni leksikon v osmih knjigah, 1997–98. Ljubljana: DZS.

Marta Kocjan - Barle
Založba Mladinska knjiga v Ljubljani